

УДК: 336.76 (477)

Іван Іванович ЖИГАЛО

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту організацій,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна, e-mail: ivan.i.zhyhalo@lpnu.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7176-599X>

**СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ
КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ**

Жигало, І. І. *Статистичне оцінювання розвитку фінансових компаній в Україні*. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць / За ред. : М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2019. № 2-3 (70-71). С. 145–156.

Анотація. У статті на основі офіційних статистичних даних, зібраних Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, оцінено та проаналізовано основні тенденції розвитку фінансових компаній України як небанківських фінансових посередників за період 2012–2018 рр. Акцентовано увагу на відсутності нормативно-правових актів, які б регулювали діяльність фінансових компаній України та визначали ті специфічні характеристики, які відрізняють їх від інших небанківських фінансових установ. Систематизовано підходи до класифікації фінансових компаній, представлених у наукових джерелах. Обґрунтовано вагомий роль фінансових компаній на ринку фінансових послуг шляхом оцінювання та порівняльного аналізу основних показників діяльності небанківських фінансових установ, внесених до Державного реєстру фінансових установ України, зокрема, фінансових та страхових компаній, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів та ломбардів. Для статистичного аналізу обрано такі показники діяльності небанківських фінансових установ, як кількість зареєстрованих установ, обсяг їхніх активів та обсяг наданих установами фінансових послуг. Проаналізовано статистичну інформацію щодо обсягів фінансових послуг за видами, наданих фінансовими компаніями, яка оприлюднюється Нацкомфінпослуг за період 2012–2019 рр., а саме: кредитування, фінансування будівництва житла, гарантування (поручительство), факторингова діяльність та робота із заборгованістю. Проведено порівняльний статистичний аналіз діяльності фінансових компаній у напрямі фінансового лізингу та юридичних осіб – лізингодавців, які не є фінансовими установами, але мають визначену законами та нормативно-правовими актами можливість надавати послуги з фінансового лізингу. Виявлено низку проблем, які стримують та перешкоджають подальшому розвитку фінансових установ, у тому числі фінансових компаній, та визначено тенденції у розвитку фінансових компаній України.

Ключові слова: фінансова установа; фінансова компанія; небанківський фінансовий посередник; фінансова послуга; фінансовий ринок; лізинг; факторинг; кредитування.

Иван Иванович ЖЫГАЛО

кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры менеджмента организаций,
Национальный университет «Львовская политехника», Украина, e-mail: ivan.i.zhyhalo@lpnu.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7176-599X>

**СТАТИСТИЧЕСКОЕ ОЦЕНИВАНИЕ РАЗВИТИЯ
ФИНАНСОВЫХ КОМПАНИЙ В УКРАИНЕ**

Жыгало, И. И. *Статистическое оценивание развития финансовых компаний в Украине*. Вестник социально-экономических исследований : сб. науч. трудов / Под ред. : М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2019. № 2-3 (70-71). С. 145–156.

Аннотация. В статье на основе официальных статистических данных, собранных Национальной комиссией, осуществляющей государственное регулирование в сфере рынков финансовых услуг, оценены и проанализированы основные тенденции развития финансовых компаний Украины как небанковских финансовых посредников за период 2012–2018 гг. Акцентировано внимание на отсутствии нормативно-правовых актов, регулирующих деятельность финансовых компаний Украины и определяющих те специфические характеристики, которые отличают их от других небанковских финансовых учреждений. Систематизированы подходы к классификации финансовых компаний, представленные в научных источниках. Обоснована весомая роль финансовых компаний на рынке финансовых услуг путем оценки и сравнительного анализа основных показателей деятельности небанковских финансовых учреждений, внесенных в Государственный реестр финансовых учреждений Украины, в том числе финансовых и страховых компаний, кредитных союзов, негосударственных пенсионных фондов и ломбардов. Для статистического анализа

выбраны такие показатели деятельности небанковских финансовых учреждений, как количество зарегистрированных учреждений, объем их активов и объем предоставленных учреждениями финансовых услуг. Проанализирована статистическая информация об объемах финансовых услуг по видам, предоставленных финансовыми компаниями, которая публикуется Нацкомфинуслуг за период 2012–2019 гг., а именно: кредитование, финансирование строительства жилья, обеспечение (поручительство), факторинговая деятельность и работа с задолженностью. Проведен сравнительный статистический анализ деятельности финансовых компаний в направлении финансового лизинга и юридических лиц – лизингодателей, которые не являются финансовыми учреждениями, но имеют определенную законами и нормативно-правовыми актами возможность предоставлять услуги по финансовому лизингу. Выявлено ряд проблем, которые сдерживают и препятствуют дальнейшему развитию финансовых учреждений, в том числе финансовых компаний, и определены тенденции в развитии финансовых компаний Украины.

Ключевые слова: финансовое учреждение; финансовая компания; небанковский финансовый посредник; финансовая услуга; финансовый рынок; лизинг; факторинг; кредитование.

Ivan ZHYGALO

PhD in Economics, Senior Lecturer, Department of Management of Organizations,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine, e-mail: ivan.i.zhyhalo@lpnu.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7176-599X>

STATISTICAL EVALUATION OF THE FINANCIAL COMPANIES DEVELOPMENT IN UKRAINE

Zhygalo, I. (2019). *Statistical evaluation of the financial companies development in Ukraine*. Ed.: M. Zvieriakov (ed.-in-ch.) and others [Statystychni otsiniuvannia rozvytku finansovykh kompanii v Ukraini; za red.: M. I. Zvieriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 2-3 (70-71), pp. 145–156.

Abstract. The article assesses and analyzes the main trends of financial companies development in Ukraine as non-bank financial intermediaries for the period 2012–2018, based on official statistics collected by the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets. Attention is focused on the absence of regulatory legal acts, which regulate of the financial companies activity in Ukraine and define those specific characteristics that distinguish them from other non-bank financial institutions. Approaches to the financial companies classification, which presented in scientific sources are systematized. The significant role of financial companies in the financial services market is substantiated by evaluating and comparative analysis of the main performance indicators of non-banking financial institutions listed in the State Register of Financial Institutions of Ukraine, including financial and insurance companies, credit unions, non-government pension funds and pawnshops. For statistical analysis, such indicators of non-banking financial institutions as a number of registered institutions, the volume of their assets and the volume of financial services provided by institutions were selected. Statistical information on the volumes of financial services by types provided by financial companies, which is published by the National Financial Services Commission for the period 2012–2019, is analyzed, namely: lending, housing construction financing, guarantee (surety), factoring and debt management. A comparative statistical analysis of the financial companies activity in the field of financial leasing and legal entities – lessors, which are not financial institutions, but have an ability to provide financial leasing services, determined by laws and regulations. A number of problems that hinder and impede the further development of financial institutions, including financial companies, are identified, and trends in the financial companies development in Ukraine are identified.

Keywords: financial institution; financial company; non-bank financial intermediary; financial service; financial market; leasing; factoring; lending.

JEL classification: E440; G200; O160

DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.2-3\(70-71\).2019.145-156](https://doi.org/10.33987/vsed.2-3(70-71).2019.145-156)

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах активізації співпраці між суб'єктами господарювання реального сектору економіки та фінансовою системою країни значну роль поряд з банківськими установами відіграють парабанківські фінансові установи як стимулятори економічного розвитку країни, зокрема фінансові компанії. Фінансовий ринок України знаходиться на етапі становлення і одне з головних місць належить фінансовим компаніям. Фінансові компанії є альтернативою банкам, ефективно працюючи у тих сегментах, у яких банківські установи не зацікавлені розвиватися, підвищуючи таким

чином рентабельність своєї діяльності та збільшуючи кількість потенційних клієнтів. Зростання уваги до фінансових послуг, які надаються фінансовими компаніями, зумовлює актуальність подальшого вивчення сучасного стану й основних тенденцій їхнього розвитку як небанківських посередників на фінансовому ринку України.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Серед наукових джерел більшість праць присвячено вивченню питань особливостей функціонування та розвитку банків, менше – у частині небанківських фінансових установ, зокрема фінансових компаній. Серед вчених, які досліджували поточний стан та перспективи розвитку фінансових компаній варто згадати таких, як: Н. М. Внукова [1], М. М. Воротинцев [1], Я. Ю. Горна [2], М. В. Дубина [2], О. М. Калівошко [3], М. А. Кучеренко [4], С. Ю. Кучеренко [4], Л. Ю. Леваєва [4], К. В. Нітченко [2], О. О. Тарасенко [2] та ін.

Окремі аспекти функціонування фінансових компаній висвітлили у своїх працях С. М. Плетенецька та Д. В. Свертока [5], які дослідили особливості обліку, контролю та аналізу доходів діяльності фінансових компаній. Л. М. Акімова [6–7] окреслила основні чинники, які негативно впливають на діяльність фінансових компаній, що у свою чергу знижує фінансово-економічну безпеку України.

Також варто згадати науковців, які досліджували окремі аспекти надання фінансових послуг фінансовими компаніями в Україні, зокрема, Ю. О. Гармашова [8] розглянула основні підходи до регулювання ринку фінансових послуг в Україні; І. Я. Кулиняк та Ю. М. Дзюрах [9] проаналізували динаміку та виявили перспективи розвитку ринку фінансового лізингу в Україні; І. В. Фарінович [10] розкрила сутність економічного механізму управління факторингом як ефективним інструментом фінансування торговельних підприємств; О. М. Юркевич [11] провів дослідження діючих ринкових способів фінансування житлового будівництва фінансовими компаніями.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Перспективність розвитку фінансових компаній та їхня привабливість порівняно з іншими фінансовими установами свідчить про зростання потреби у подальшому їхньому функціонуванні на фінансовому ринку України. Враховуючи значну роль фінансових компаній у розвитку фінансового ринку, розгляд особливостей їхньої діяльності залишається недостатньо вивченим, а наявні публікації мають поодинокий характер та не відображають комплексно аналіз предмету дослідження і, певною мірою, відображають результати аналізу на основі застарілих статистичних даних, що й потребує подальшого дослідження особливостей розвитку фінансових компаній в Україні як фінансових небанківських посередників.

Постановка завдання. Метою статті є оцінювання на основі офіційних статистичних даних основних тенденцій розвитку фінансових компаній України як небанківських фінансових посередників за період 2012–2018 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні відсутній окремий законодавчий акт, який би регулював діяльність фінансових компаній. У Розпорядженні Держфінпослуг № 41 від 28.08.2003 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр фінансових установ» [12] фінансова компанія трактується як фінансова установа, яка надає фінансові послуги, державне регулювання яких відповідно до законодавства віднесено до компетенції Нацкомфінпослуг, не є страховиком, фінансовою установою, яка надає послуги з накопичувального пенсійного забезпечення, фінансовою установою – юридичною особою публічного права, а також кредитною установою, у тому числі кредитною спілкою та ломбардом. Тобто, поряд з фінансовою компанією, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг), до Державного реєстру фінансових установ України [13] відносить такі типи фінансових установ, як: адміністратор недержавних пенсійних фондів, довірче товариство, кредитна спілка, ломбард, недержавний пенсійний фонд та страхова компанія. Зазначимо, що тільки у цьому Розпорядженні надається визначення поняття «фінансова компанія» на законодавчому рівні, а в інших нормативно-правових актах, якими керуються у своїй діяльності фінансові компанії, таких як Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків

фінансових послуг» [14], Розпорядження «Про затвердження Положення про встановлення обмежень на суміщення діяльності фінансових установ з надання певних видів фінансових послуг» [15], згадується тільки узагальнене поняття «фінансова установа». Зростання ролі фінансових компаній на ринку фінансових послуг потребує прийняття додаткових нормативно-правових актів, які б регулювали їхню діяльність та визначали ті специфічні характеристики, які відрізняють їх від інших небанківських фінансових установ.

У джерелі [2, с.296] наводяться такі види фінансових компаній:

- фінансові компанії, що надають спеціалізовані форми кредиту фірмам, купуючи дебіторську заборгованість зі знижкою. Таку форму надання кредиту називають факторинг, або факторні операції. Крім факторингу, такі фінансові компанії також спеціалізуються на лізингу устаткування;
- фінансові компанії, що надають позики споживачам для купівлі товарів у дрібних торговців чи виробників;
- фінансові компанії, що надають позики для купівлі окремих товарів, таких як меблі чи побутові прилади для ремонту житла, або для рефінансування окремих боргів. Такі фінансові компанії є окремими корпораціями або належать банкам і проводять операції у загальнонаціональному масштабі.

Науковець Л. М. Акімова наводить класифікацію фінансових компаній відповідно до напрямів їхньої роботи таких, як: робота з цінними паперами, торгівля, споживче кредитування і сфера бізнесу [6, с.51]. Фінансові компанії, які працюють з цінними паперами, формують та сприяють стабільному функціонуванню ринку, а також допомагають здійснити мобілізацію фінансів, що зумовлюватимуть подальші інвестиції. Фінансова компанія, яка здійснює торгівельну діяльність, зумовлює продаж товару. Фінансові компанії швидше нададуть споживчі кредити, навіть у тих випадках, коли це не у змозі зробити банки. У такому випадку фінансові компанії здійснюють купівлю зобов'язань споживача у інших компаній зі знижкою, при цьому не «видаючи їх на руки». У сфері бізнесу фінансові компанії надають факторингові послуги, тобто купують платіжні зобов'язання зі знижкою, забезпечують позиками; надають бізнес-компаніям у лізинг обладнання та інше майно.

Важливість дослідження фінансових компаній та їхню вагому роль на ринку фінансових послуг як небанківського фінансового посередника відображають основні показники діяльності небанківських фінансових установ, внесених до Державного реєстру фінансових установ України (табл. 1) та структурні діаграми (рис. 1–3).

Таблиця 1

Динаміка показників діяльності небанківських фінансових установ України
(складено автором за даними [16–17])

Показники	Значення показників станом на кінець року			Темп приросту, %	
	2016	2017	2018	2017/ 2016	2018/ 2017
Показники діяльності фінансових компаній					
Кількість зареєстрованих фінансових компаній	809	818	940	1,1	14,9
Кількість зареєстрованих юридичних осіб – лізингодавців	202	183	167	-9,4	-8,7
Активи фінансових компаній, млн. грн.	97332	107533,9	125322,3	10,5	16,5
Власний капітал, млн. грн.	22754,5	26260,1	23863,6	15,4	-9,1
Обсяг наданих фінансових послуг фінансовими компаніями, млн. грн.	50449,1	90594,4	119029,8	79,6	31,4

Продовження табл. 1

Показники діяльності страхових компаній					
Кількість страхових компаній	310	294	281	-5,2	-4,4
Активи страхових компаній, млн. грн.	56075,6	57381	63493,3	2,3	10,7
Валові страхові премії, млн. грн.	35170,3	43431,8	49367,5	23,5	13,7
Показники діяльності кредитних спілок					
Кількість кредитних спілок	462	378	358	-18,2	-5,3
Активи кредитних спілок, млн. грн.	2032,5	2169,8	2218,4	6,8	2,2
Кредити, надані членам КС, млн. грн.	1799,5	1902,3	2018,0	5,7	6,1
Показники діяльності недержавних пенсійних фондів					
Кількість недержавних пенсійних фондів	64	64	62	0,0	-3,1
Кількість адміністраторів недержавних пенсійних фондів	22	22	22	0,0	0,0
Активи недержавних пенсійних фондів, млн. грн.	2138,7	2465,6	2745,2	15,3	11,3
Пенсійні внески, млн. грн.	1895,2	1897,3	2000,5	0,1	5,4
Показники діяльності ломбардів					
Кількість ломбардів	456	415	359	-9,0	-13,5
Активи ломбардів, млн. грн.	3317,7	3763,7	3721,3	13,4	-1,1
Сума наданих фінансових кредитів під заставу, млн. грн.	16718	16389	16442,3	-2,0	0,3

Як показують статистичні дані, кількість зареєстрованих фінансових компаній зростає (табл. 1). Станом на 30.09.2019 р. кількість зареєстрованих фінансових компаній становила 975 од., що на 264 компанії чи 37,1 в.п. більше, ніж було зареєстровано станом на кінець 2015 р. Зростання кількості зареєстрованих фінансових компаній свідчить про посилення інтересу до такої організаційно-правової форми надання фінансових послуг, активізацію розвитку фінансового ринку, покращення доступності кредитних ресурсів, зростання популярності альтернативних послуг щодо фінансування купівлі товарів чи будівництва небанківськими установами, що пояснюється їхньою кращою доступністю та гнучкістю при врахуванні специфічних побажань клієнтів.

Протягом 2017–2018 рр. відбулося збільшення активів фінансових компаній України на 10,5% (10201,9 млн. грн.) у 2017 р. та 16,5% (17 788,4 млн. грн.) у 2018 р. Власний капітал фінансових компаній України у 2017 р. порівняно з відповідним періодом минулого року зменшився на 9,1% (2 396,5 млн. грн.).

Обсяг наданих фінансових послуг фінансовими компаніями України протягом 2018 р. збільшився на 31,4% (28 435,4 млн. грн.) порівняно з попереднім 2017 р. У 2017 р. ця зміна порівняно з відповідним періодом минулого року була більшою і становила 79,6% (40 145,3 млн. грн.) [17]. За 9 місяців 2019 р. також спостерігається збільшення обсягу наданих фінансових послуг фінансовими компаніями України порівняно з відповідним періодом минулого року на 29,6% (22 635,3 млн. грн.) [18].

Структурний аналіз показує значну перевагу фінансових компаній:

- 38–46% – відносна структура кількості фінансових компаній, що майже вдвічі більше кількості зареєстрованих на фінансовому ринку кредитних спілок та ломбардів. Найменше за кількістю недержавних пенсійних фондів (3%) та адміністраторів недержавних пенсійних фондів (1%);
- 61–64% – відносна структура фінансових компаній за обсягами активів, що майже вдвічі перевищує обсяги активів страхових компаній. На усі інші небанківські фінансові установи приходить незначна частка обсягів активів (1–2%);

– 47–63% – відносна структура фінансових компаній за обсягами фінансових надходжень за надані фінансові послуги, що майже вдвічі перевищує надходження валових страхових премій страхових компаній, 9–16% складають надані фінансові кредити ломбардів під заставу, а найнижчий показник складають обсяги пенсійних внесків недержавних пенсійних фондів (1–2%) та обсяги кредитів, наданих членам кредитних спілок (1–2%).

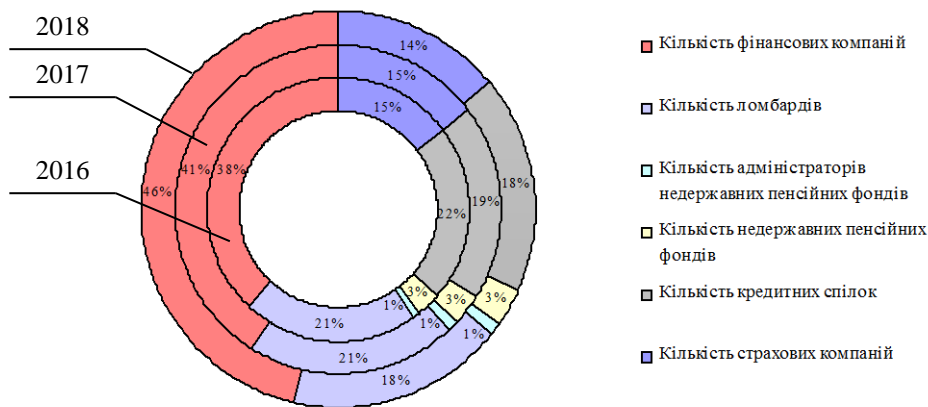

Рис. 1. Структура кількості небанківських фінансових установ (складено автором за даними [16–17])

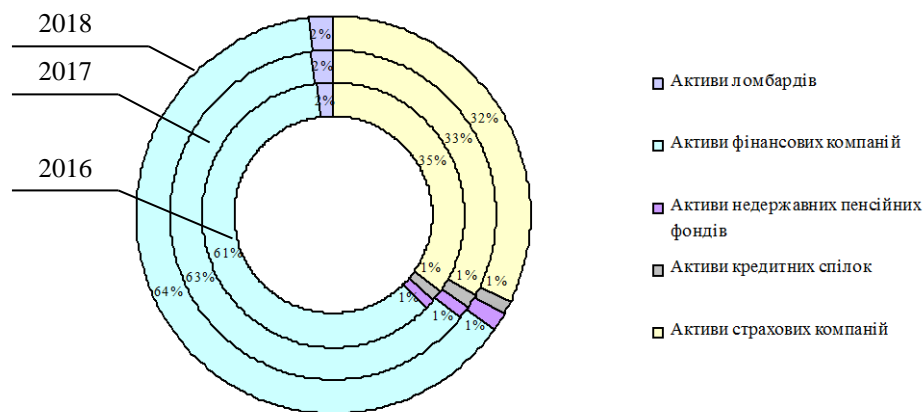

Рис. 2. Структура активів небанківських фінансових установ (складено автором за даними [16–17])

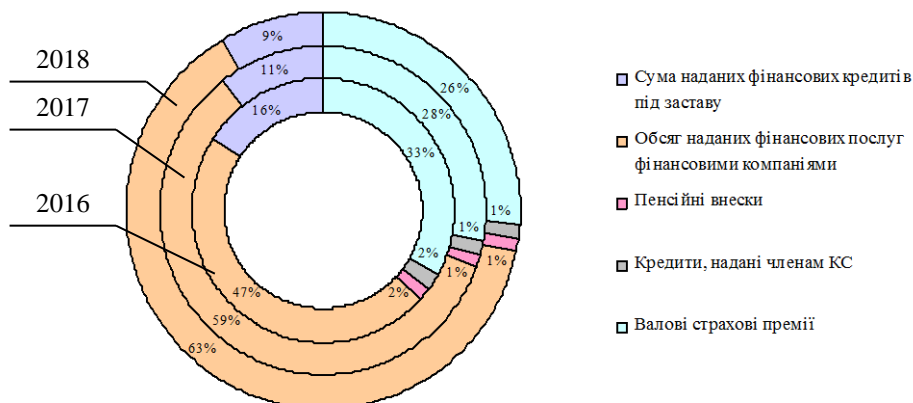

Рис. 3. Структура надходжень небанківських фінансових установ (складено автором за даними [16–17])

У Розпорядженні [19] Нацкомфінпослуг зазначений поділ фінансових компаній на фінансові компанії – управителі, фінансові компанії – адміністратори, фінансові компанії групи А і групи Б.

Фінансова компанія – адміністратор – фінансова компанія, яка надає фінансову послугу з адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах та отримала в установленому порядку ліцензію на провадження діяльності з адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах.

Фінансова компанія – управитель – фінансова компанія, яка від свого імені діє в інтересах установників управління майном і здійснює управління залученими коштами згідно із законодавством, правилами фонду та отримала в установленому порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг, а саме на управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або операцій з нерухомістю відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю».

Фінансова компанія групи А – фінансова компанія, яка провадить діяльність з надання послуг з фінансового лізингу, надання коштів у позику, в тому числі на умовах фінансового кредиту, надання послуг факторингу та довірчого управління фінансовими активами та здійснює діяльність виключно за рахунок власного капіталу та/або субординованого боргу, залученого від власника істотної участі у фінансовій компанії.

Фінансова компанія групи Б – фінансова компанія, яка провадить діяльність за рахунок коштів, отриманих на інших підставах, ніж фінансова компанія групи А, зокрема за рахунок кредитів, отриманих від іншої фінансової установи, та/або має ліцензію на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів), а саме на надання гарантій та поручительств.

Серед основних функцій фінансових компаній у джерелі [2, с.297–298] виокремлено такі:

- посередництво у кредиті;
- посередництво на ринку будівництва;
- гарантування (поручительство);
- факторингова діяльність;
- робота із заборгованістю.

Проаналізувавши статистичну інформацію про обсяги фінансових послуг, наданих фінансовими компаніями за видами, яка оприлюднюється Нацкомфінпослуг станом на кінець 2012 р. – III квартал 2019 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка обсягів фінансових послуг, наданих фінансовими компаніями за звітний період, млн. грн. (складено автором за даними [16–17])

Вид фінансової послуги	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	III кв. 2019 р.	
Надання фінансових кредитів за рахунок власних коштів, позик	3592,9	7018,1	6984,5	7370,7	5783,1	26940,6	47856,9	51149,4	
Надання порук (поручительств) і гарантій	779,0	539,0	461,7	226,8	1961,5	5455,0	9474,9	1623,4	
Вартість укладених договорів фінансового лізингу	фінансовими компаніями	1,7	16,5	257,4	20,2	67,3	153,4	673,8	985,9
	юридичними особами	9634,4	31536,6	7181,0	6241,4	9754,4	12814,2	21519,3	18045,0
Факторинг	11702,9	10039,5	23525,7	16555,9	16887,5	31363,4	48105,0	37738,7	
Залучення фінансових активів юридичних осіб із зобов'язанням щодо наступного їх повернення	550,3	247,7	644,9	1649,3	2551,9	705,7	50,5	1076,7	

Продовження табл. 2

Залучення коштів установників управління майном з метою фінансування будівництва житла	2777,8	5127,7	8464,1	9737,1	12008,0	25046,6	12610,0	6288,0
Адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах	266,6	622,2	422,5	678,3	420,8	487,7	258,7	354,3

Як видно із табл. 2, за усіма видами фінансових послуг, які надавалися фінансовими компаніями протягом 2012–2018 рр., крім залучення фінансових активів юридичних осіб із зобов'язанням щодо наступного їх повернення та послуг з адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах, спостерігаємо зростання, що спричинено поживаленням розвитку фінансового ринку. Найбільший ріст у 2018 р. порівняно з 2017 р. спостерігаємо у посередництві фінансових компаній з надання кредитів та позик (+78%, +20916,3 млн. грн.) та гарантування і поручительства (+74%, +4019,9 млн. грн.).

Також можна зробити висновок, що фінансові компанії значно поступаються юридичним особам – лізингодавцям, які професійно працюють у напрямі фінансового лізингу: частка вартості укладених фінансовими компаніями договорів фінансового лізингу не перевищує 4% у загальній сумі, тільки за даними трьох кварталів 2019 р. цей показник досяг рівня 5,2%, хоча (табл. 1), кількість зареєстрованих юридичних осіб – лізингодавців менша кількості зареєстрованих фінансових компаній (приблизно у 4 рази станом на кінець 2016–2017 рр. та у 5,5 рази станом на кінець 2018 р.).

Згідно з дослідженнями науковців, український ринок факторингу характеризується дисбалансом як з точки зору пропорції факторингових операцій, так і з точки зору джерел їх фінансування [20, с.801]. Проте аналіз динаміки надання фінансовими компаніями України послуг факторингу свідчить про розширення як попиту на факторингові послуги з боку клієнтів, так і пропозиції на них з боку фінансових компаній [20, с.797]. За даними Нацкомфінпослуг (табл. 2), обсяг наданих факторингових операцій фінансовими компаніями України протягом 2018 р. збільшився порівняно з відповідним періодом минулого року на 53,4% (16741,6 млн. грн.).

Станом на 31.12.2018 р. 56 фінансових компаній мали діючі ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг, а саме на управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю». Загальна кількість установників управління майном, які уклали договори з фінансовими компаніями-управителями щодо участі у фонді фінансування будівництва (ФФБ), станом на 31.12.2018 р. становить 27 365 осіб, із яких 27 184 – фізичних та 181 – юридичних [17].

Протягом останніх років спостерігається поступове збільшення кількості установників управління майном ФФБ та надходжень їх внесків до ФФБ. Порівняно з аналогічним періодом 2017 року станом на 31.12.2018 р. кількість установників управління майном ФФБ збільшилася на 6,2% (1 596 осіб). Обсяг внесків установників управління майном до ФФБ станом на 31.12.2018 р. становить 40 195,6 млн. грн., що на 16,9% (5 801,3 млн. грн.) більше порівняно з аналогічною датою минулого року [17].

Станом на 30.09.2019 р. дозвіл, який надає право здійснювати емісію сертифікатів фондів операцій з нерухомістю (далі – сертифікати ФОН), має 1 фінансова компанія [18].

Протягом 2018 року фінансові компанії уклали 842 договори адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах на загальну суму 258,7 млн. грн., виконали 662 договори. Станом на 31.12.2018 р. найбільше діючих груп, створених фінансовими компаніями, за такою категорією товарів, як: автомобілі – 100% від загальної кількості створених груп, що на 4,1% (станом на 31.12.2016 р. – 98,1%) більше порівняно з цим показником аналогічного періоду 2017 року [17].

Варто відзначити активну залученість фінансових компаній до фінансування проектів FinTech-компаній, які здобули досить широкого розвитку на фінансовому ринку України, надаючи нові рішення у сфері процесингу, ідентифікації клієнта, здійснення різних транзакцій тощо.

Висновки і перспективи подальших розробок. Сьогодні ринок фінансових послуг показує позитивні аспекти динаміки розвитку та знаходиться на етапі відновлення після впливу світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. та військових дій на Сході України у 2014–2015 рр. внаслідок російської збройної агресії. Проте, існує низка проблем, які стримують та перешкоджають подальшому розвитку фінансових установ, у тому числі фінансових компаній, зокрема:

- недосконале законодавче забезпечення та відсутність нормативно-правових актів, які б регулювали діяльність фінансових компаній і визначали ті специфічні характеристики, які відрізняли їх від інших небанківських фінансових установ;
- недосконале державне регулювання діяльності фінансових установ, відсутність належної фінансової підтримки з боку як держави, так і найбільших інвесторів;
- низький рівень захисту прав споживачів фінансових послуг та, як наслідок, низький рівень довіри до фінансових компаній;
- низька платоспроможність населення, високі відсоткові ставки, нестабільність валютного курсу, наявність значних ризиків фінансування будівництва житла, економічна та політична нестабільність тощо.

Проте, незважаючи на наявні проблеми та перешкоди, можемо виокремити такі тенденції у розвитку фінансових компаній України:

- фінансові компанії охоплюють значну частку на ринку серед інших небанківських фінансових установ. Фінансові компанії за кількістю вдвічі перевищують кількість зареєстрованих на фінансовому ринку кредитних спілок та ломбардів; за обсягами активів вдвічі перевищують обсяги активів страхових компаній; за надходженнями від наданих фінансових послуг вдвічі перевищують надходження валових страхових премій страхових компаній та у 4–5 раз перевищують надані фінансові кредити ломбардів під заставу;
- спостерігається тенденція до зростання кількості фінансових компаній, що свідчить про зростання попиту на фінансові послуги як з боку клієнтів, так і пропозиції на них з боку фінансових компаній. Також спостерігається тенденція до зростання майже за всіма видами фінансових послуг, які надавалися фінансовими компаніями протягом 2012–2018 рр.;
- спостерігається зменшення обсягів залучення фінансових активів юридичних осіб із зобов'язанням щодо наступного їх повернення та послуг з адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах, проте у 2019 р. відновлюється зростаюча тенденція;
- у сфері надання лізингових послуг фінансові компанії значно поступаються юридичним особам – лізингодавцям, які професійно працюють у цьому напрямі, не зважаючи на те, що кількість зареєстрованих юридичних осіб – лізингодавців приблизно у 4–5,5 рази менша кількості зареєстрованих фінансових компаній.

Подальшим напрямом дослідження буде розроблення науково-методичного підходу до формування організаційно-економічного механізму розвитку фінансових компаній на фінансовому ринку України.

Література

1. Внукова Н. М., Воротинцев М. М. *Аналіз інтегральних показників рівня кредитоспроможності фінансових компаній і кредитних спілок*. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія : економічна. 2014. Вип. 2. С. 254–266.
2. Дубина М. В., Тарасенко О. О., Горна Я. Ю., Нітченко К. В. *Особливості функціонування фінансових компаній на ринку фінансових послуг України*. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2015. № 4. С. 293–301.

3. Калівошко О. М. *Аналіз діяльності фінансових компаній як елементів інфраструктури фінансово-кредитного ринку України*. Економічний вісник університету. 2019. Вип. 41. С. 179–188. DOI: 10.31470/2306-546X-2019-41-179-188.
4. Леваєва Л. Ю., Кучеренко С. Ю., Кучеренко М. А. *Аналіз діяльності фінансових та лізингових компаній в Україні*. Економічний вісник університету. 2016. Вип. 30 (1). С. 178–189.
5. Плетенецька С. М., Свертока Д. В. *Доходи від діяльності фінансової компанії : аналіз та облік*. Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка. 2017. Вип. 48. С. 93–100.
6. Акімова Л. М. *Аналіз та ідентифікація основних чинників впливу діяльності фінансових компаній на економічну безпеку держави*. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління. 2018. Т. 29 (68), № 5. С. 49–53.
7. Акімова Л. М. *Вплив фінансових компаній на фінансово-економічну безпеку держави : міжнародний досвід*. Інвестиції : практика та досвід. 2018. № 21. С. 95–100. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.21.95.
8. Гармашова Ю. О. *Особливості регулювання ринку фінансових послуг в Україні*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 14. С. 57–61.
9. Кулиняк І. Я., Дзюрах Ю. М. *Тенденції та перспективи розвитку ринку фінансового лізингу в Україні*. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. 2019. № 1 (69). С. 48–57. DOI: 10.33987/vsed.1(69).2019.48-57.
10. Фарінович І. В. *Факторинг як ефективний інструмент фінансування торговельних підприємств*. Економіка і фінанси. 2015. № 8–9. С. 42–48.
11. Юркевич О. М. *Розвиток форм фінансування житлового будівництва в Україні*. Інвестиції : практика та досвід. 2017. № 21. С. 30–34.
12. *Про затвердження Положення про Державний реєстр фінансових установ* : Розпорядження Держфінпослуг № 41 від 28.08.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0797-03> (дата звернення: 11.04.2019).
13. *Перелік фінансових установ, унесених до Державного реєстру фінансових установ* : сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Derzhavnyi-reiestr-finansovykh-ustanov.html> (дата звернення: 20.12.2019).
14. *Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг* : Закон України № 2664-III від 12.07.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 13.04.2019).
15. *Про затвердження Положення про встановлення обмежень на суміщення діяльності фінансових установ з надання певних видів фінансових послуг* : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг № 1515 від 08.07.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0933-04> (дата звернення: 15.04.2019).
16. *Огляд ринків фінансових послуг* : сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkv.html> (дата звернення: 18.04.2019).
17. *Підсумки діяльності фінансових компаній та юридичних осіб (лізингодавців) за 2018 рік*. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_IV%20kv_2018.pdf (дата звернення: 20.04.2019).
18. *Підсумки діяльності фінансових компаній та юридичних осіб (лізингодавців) за 9 місяців 2019 року*. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_III%20kv_2019.pdf (дата звернення: 21.04.2019).
19. *Про затвердження Порядку надання звітності фінансовими компаніями, фінансовими установами – юридичними особами публічного права, довірчими товариствами, а також юридичними особами – суб'єктами господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але мають визначену законами та нормативно-правовими актами Держфінпослуг або Нацкомфінпослуг можливість надавати послуги з фінансового лізингу* : Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг № 3840 від 26.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1294-17> (дата звернення: 21.04.2019).
20. Гізатулліна О. М., Маєвська Н. В. *Тенденції розвитку факторингових компаній як сегменту ринку фінансових послуг України*. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 20. С. 796–801.

References

1. Vnukova, N. M., Vorotyntsev, M. M. (2014). *Analysis of integral indicators of the creditworthiness level of financial companies and credit unions* [Analiz intehralnykh pokaznykiv rivnia kredytopromozhnosti

- finansovykh kompanii i kredytnykh spilok], Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. Serii: ekonomichna, Vyp. 2, s. 254–266 [in Ukrainian]
2. Dubyna, M. V., Tarasenko, O. O., Horna, Ya. Yu., Nitchenko, K. V. (2015). *Features of financial companies functioning in the market of financial services in Ukraine* [Osoblyvosti funktsionuvannia finansovykh kompanii na rynku finansovykh posluh Ukrainy], *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, No. 4, s. 293–301 [in Ukrainian]
 3. Kalivoshko, O. M. (2019). *Analysis of financial companies activity as an elements of financial and credit market infrastructure of Ukraine* [Analiz diialnosti finansovykh kompanii yak elementiv infrastruktury finansovo-kredytnoho rynku Ukrainy], *Ekonomichni visnyk universytetu*, Vyp. 41, s. 179–188. DOI: 10.31470/2306-546X-2019-41-179-188 [in Ukrainian]
 4. Levaieva, L. Yu., Kucherenko, S. Yu., Kucherenko, M. A. (2016). *Analysis of financial and leasing companies activity in Ukraine* [Analiz diialnosti finansovykh ta lizynhovykh kompanii v Ukraini], *Ekonomichni visnyk universytetu*, Vyp. 30 (1), s. 178–189 [in Ukrainian]
 5. Pletenetska, S. M., Svertoka, D. V. (2017). *Revenues from the financial company activity: analysis and accounting* [Dokhody vid diialnosti finansovoi kompanii: analiz ta oblik], *Vcheni zapysky universytetu «KROK»*, Serii: Ekonomika, Vyp. 48, s. 93–100 [in Ukrainian]
 6. Akimova, L. M. (2018). *Analysis and identification of the main factors of influence of the financial companies activity on the state economic security* [Analiz ta identyfikatsiia osnovnykh chynnykiv vplyvu diialnosti finansovykh kompanii na ekonomichnu bezpeku derzhavy], *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V. I. Vernadskoho*, Serii: Derzhavne upravlinnia, Vol. 29 (68), No. 5, s. 49–53 [in Ukrainian]
 7. Akimova, L. M. (2018). *The influence of financial companies on the state financial and economic security: international experience* [Vplyv finansovykh kompanii na finansovo-ekonomichnu bezpeku derzhavy: mizhnarodnyi dosvid], *Investytsii: praktyka ta dosvid*, No. 21, s. 95–100. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.21.95 [in Ukrainian]
 8. Harmashova, Yu. O. (2015). *Features of the financial services market regulation in Ukraine* [Osoblyvosti rehuliuвання rynku finansovykh posluh v Ukraini], *Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu*, Serii: Ekonomika i menedzhment, Vyp. 14, s. 57–61 [in Ukrainian]
 9. Kulyniak, I. Ya., Dziurakh, Yu. M. (2019). *Trends and prospects of financial leasing market development in Ukraine* [Tendentsii ta perspektyvy rozvytku rynku finansovoho lizynhu v Ukraini], *Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'*, No. 1 (69), s. 48–57. DOI: 10.33987/vsed.1(69).2019.48–57 [in Ukrainian]
 10. Farynovych, I. V. (2015). *Factoring as an effective tool for trade enterprises financing* [Faktorynh yak efektyvnyi instrument finansuvannia torhovelnykh pidpriemstv], *Ekonomika i finansy*, No. 8–9, s. 42–48 [in Ukrainian]
 11. Yurkevych, O. M. (2017). *Development of housing construction financing forms in Ukraine* [Rozvytok form finansuvannia zhytloвого budivnytstva v Ukraini], *Investytsii: praktyka ta dosvid*, No. 21, s. 30–34 [in Ukrainian]
 12. *On approval of the Regulations on the State Register of Financial Institutions*: Law of Ukraine, No. 41, 28.08.2003 [Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnyi reiestr finansovykh ustanov: Rozporiadzhennia Derzhfinposluh, No. 41, 28.08.2003], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0797-03> [in Ukrainian]
 13. *List of financial institutions included in the State Register of Financial Institutions* : website [Perelik finansovykh ustanov, unesenykh do Derzhavnogo reiestru finansovykh ustanov: sait], available at: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Derzhavnyi-reiestr-finansovykh-ustanov.html> [in Ukrainian]
 14. *On financial services and state regulation of financial services markets*: Law of Ukraine, No. 2664-III, 12.07.2001 [Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy, No. 2664-III, 12.07.2001], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> [in Ukrainian]
 15. *On approval of the Regulation establishing restrictions on the reconciliation of financial institutions activity for the provision of certain types of financial services*: Law of Ukraine, No. 1515, 08.07.2004 [Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vstanovlennia obmezhen na sumishchennia diialnosti finansovykh ustanov z nadannia pevnykh vydiv finansovykh posluh: Rozporiadzhennia Derzhavnoi komisii z rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh, No. 1515, 08.07.2004], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0933-04> [in Ukrainian]

16. *Review of financial services markets: website* [Ohliad rynkiv finansovykh posluh: sait], available at: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkiv.html> [in Ukrainian]
17. *Results of financial companies and legal entities (lessors) activities for 2018* [Pidsumky diialnosti finansovykh kompanii ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2018 rik], available at: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_IV%20kv_2018.pdf [in Ukrainian]
18. *Results of financial companies and legal entities (lessors) activities for 9 months of 2019* [Pidsumky diialnosti finansovykh kompanii ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 9 misiatsiv 2019 roku], available at: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_III%20kv_2019.pdf [in Ukrainian]
19. *On approval of the procedure for reporting to financial companies, financial institutions – public legal entities, trust companies, and legal entities – business entities that are not financial institutions by their legal status, but have an opportunity provide financial leasing services that defined by laws and regulatory acts of the State Financial Services Commission or National Financial Services Commission: Law of Ukraine, No. 3840, 26.09.2017* [Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia zvitnosti finansovymy kompaniiamy, finansovymy ustanovamy – yurydychnymy osobamy publichnoho prava, dovirchymy tovarystvamy, a takozh yurydychnymy osobamy – subiektamy hospodariuvannia, yaki za svoim pravovym statusom ne ye finansovymy ustanovamy, ale maiut vyznachenu zakonamy ta normatyvno-pravovymy aktamy Derzhfinposluh abo Natskomfinposluh mozhlyvist nadavaty posluhy z finansovoho lizynhu: Rozporiadzhennia Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh, No. 3840, 26.09.2017], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1294-17> [in Ukrainian]
20. Hizatullina, O. M., Maievska, N. V. (2017). *Trends of factoring companies development as a segment of the financial services market of Ukraine* [Tendentsii rozvytku faktorynhovykh kompanii yak sehmentu rynku finansovykh posluh Ukrainy], *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, No. 20, s. 796–801 [in Ukrainian]